

DEBATTEN OM BIBELSYN I DANSK TEOLOGI MED SÆRLIGT FOKUS PÅ NIELS OVE RASMUSSEN VIGILIUS' BIBELSYN¹

Fhv. sognepræst og minister, ph.d. cand. theol. Flemming Kofod-Svendsen

Resumé: Artiklen redegør først for bibelsynsudviklingen ved Det Teologiske Fakultet i København. Dernæst skildres Niels Ove Rasmussen Vigilius' møde med Det Teologiske Fakultet, som medførte, at han intensivt studerede en række personer med et ortodokst bibelsyn. Resultatet blev, at han blev overbevist om, at det ortodokse bibelsyn, som han fastholdt hele livet, var udtryk for Bibelens eget syn og dermed det sande og rette bibelsyn. Så påvises, hvordan Vigilius i en årrække samarbejdede med personer med et konservativt bibelsyn. Påvirket af *Biblicum* i Sverige og Missourisynoden i USA blev Vigilius imidlertid skeptisk over for at praktisere lærersamarbejde med personer med et konservativt bibelsyn. Det førte til et brud med Menighedsfakultetet og Teologkredsen og til dannelsen af Dansk Bibel-Institut med et klart ortodokst bibelsyn. Efter et brud med *Biblicum* blev Vigilius igen mere åben for lærersamarbejde med personer med et konservativt bibelsyn. Det resulterede i et formaliseret samarbejde mellem Menighedsfakultetet og Dansk Bibel-Institut.

Indledning

Den historisk-kritiske metode vandt frem i oplysningstiden i syttenhundredtallet, men det vil være for omfattende her at følge den historiske udvikling nøjere. Udgangspunktet tages i holdningerne ved Det Teologiske Fakultet under vækkelserne i det nittende århundrede over ophævelsen af konfessionsbindingen til det historisk-kritiske bibelsyns definitive sejr omkring midten af nittenhundredtallet.

Bibelsynet ved Det Teologiske Fakultet og i dansk kirkeliv

I attenhundredtallet var det en selvfølge, at såvel lærere som studerende ved Det Teologiske Fakultet var medlemmer af folkekirken og helst også personligt troende, og konsisto-

rium gik som noget givet ud fra, at fakultetet havde konfessionelle forpligtelser (Müller 2013, 7). I 1924 blev imidlertid den konfessionelle forpligtelse ophævet for både fakultets lærere og de studerende, der indstillede sig til eksamen (Grane 1980, 475-476).

Med gammeltestamentleren F. Buhls (1850-1932) ansættelse ved Det Teologiske Fakultet, først som docent og siden som professor i årene 1880-1891, var den moderne historisk-kritiske forskning blevet indført ved fakultetet (fremstillingen bygger primært på Grane 1980 og Müller 2013). I Det Gamle Testamente var tyskeren J. Wellhausen (1844-1918) i denne periode det store navn i historisk-kritisk bibelforskning, og den wellhausen-ske kritiske linje blev også fulgt af Buhls efterfølger 1891-1929, J. Jacobsen (1862-1948).² Grane gisnede i sin fremstilling af Det Teologiske Fakultets historie om, hvorfor Buhl rejste til Leipzig i 1890 og antydede, at en af årsagerne kunne være den ringe forståelse i kirkelige kredse for hans nye bibelsyn. Grane skrev om Jacobsen, at han "var den eneste, der stod en vis respekt om, også uden for fakultetets sammenhæng. Til gengæld kunne han som "Bibelkritiker" ikke hjælpe de mange studenter fra vækkelsens rækker. De var nok anfægtet af teologiens svage stilling, men søgte et standpunkt, der på én gang var intellektuelt redeligt og kristeligt betryggende" (Grane 1980, 486-487).

I sin fremstilling satte Grane over perioden 1875-1900 titlen Menighedsfakultetet med "Madsens fakultet" som undertitel.³ Fakultetets stærke mand var i denne periode Peder Madsen (1843-1911), professor i Dogmatik og Det Nye Testamente 1875-1910 og i flere perioder rektor for Københavns Universitet. Madsen havde et stærkt kirkeligt engagement, han var for eksempel medlem af bestyrelsen for Københavns Indre Mission fra 1879 og formand 1899-1905, ligesom han ønskede, at den teologiske forskning og undervisning skulle ske i samklang med kirkens bekendelse. Madsen tog ligesom senere O. Hallesby i Norge (1879-1961) afstand fra den lutherske ortodoksis verbalinspirationsteori og Bibelens ufejlbarlighed (Madsen 1912-13, 46-48; Hallesby 1920, 189-195).⁴ Samtidig fastholdt Madsen, ligesom senere Hallesby, Bibelens autoritet i alle spørgsmål vedrørende kristen tro og liv (Madsen 1912-13, 48-65; Hallesby 1920, 195-224). Madsen vendte sig imod den liberale teologi med dens positivistiske videnskabsbegreb. Samtidig var Madsen med sin afvisning af Bibelens ufejlbarlighed i historiske, geografiske med flere spørgsmål åben for en forsigtig brug af den historiske bibelforskning. Det er et spørgsmål, om ikke Madsen i sin rektortale november 1894 ved Københavns Universitets årsfest var på vej over i et vist historisk-kritisk bibelsyn (Horsens, 1964). Det var i hvert fald den bekymring, som Indre Missions mangeårige leder V. Beck (1829-1901) gav udtryk for i et par artikler i "Annexet" til Indre Missions Tidende (annexet den 15. december 1894 og den 15. januar 1895). På et fælleskirkeligt møde i Bethesda den 15. oktober 1896 er Beck blevet kritiseret for at angribe Det Teologiske Fakultet med ordene, at "det er kommet ud i den store masse, at Bibelen er en upålidelig bog, som man ikke behøver at tro. Derfor på knæ, professorer! For den hellige skrift (Søe 1965, 24; Müller 2013, 4). Ofte citeres Beck unuanceret. Han sagde blandt andet også: "Jeg kunde have lyst til at spørge de theologiske Professorer: Læser I eders Bibel paa Knæ? Gjorde I det altid, saa var I vist ikke saa kritiske, som I nu er. Der var engang en Præst, der sagde, at han ikke vilde lade sig hovmesterere af Bibelen; der kom et saa vældigt Skraal af Præster og Professorer, at det var grueligt, men nu ere vi komne et skridt videre, og det er at nu vil vi hovmesterere Bibelen" (Olesen 1996, 583).

Beck byggede i hele sit virke på, at Bibelen er Guds autoritative, inspirerede og ufejlbarlige ord.⁵ Samme bibelsyn havde sognepræst C. Asschenfeldt-Hansen (1856-1934), der af Indre Missions senere formand C. Bartholdy (1889-1976) blev udnævnt til bevægelsens dogmatiker (Lausten 2006, 30). Asschenfeldt-Hansen udfoldede sit bibelsyn i *Fra Guldgruben*, hvor han anså hele Bibelen for Guds autoritative og ufejlbarlige ord. Han afsluttede det første bind i sit fortolkningsværk med et tretten sider langt afsnit, hvor han i kraftige vendinger afviste den moderne bibelkritik.⁶

Som overskrift over perioden 1901-1925 satte Grane ordene *den liberale periode*. Med H. Mosbechs (1886-1953) ansættelse i 1916, først som docent og fra 1940 som professor i Det Nye Testamente, fik både liberalteologien og Den Religionshistoriske Skole, som han var præget af, fodfæste i faget. Med udnævnelsen af N.H. Søb (1895-1978) til docent i 1934, 1939-1967 professor i Systematisk Teologi, trængte den nye såkaldte dialektiske teologi for alvor ind på fakultetet. Her var det store navn schweizeren Karl Barth (1886-1968), der var reformert og ikke kunne acceptere Luthers forståelse af lov og evangelium, hvad Søb heller ikke kunne. Den dialektisk-teologiske grundholdning gjorde sig også gældende hos dogmatikeren K.E. Skydsgaard (1902-1990), der blev den i Danmark, der tog det første skridt i retning af en dybere forståelse af nyere katolicisme.

Barth vendte sig imod liberalteologiens psykologiserende metode, hvor udgangspunktet var menneskets behov. Barth var imidlertid ikke modstander af den historisk-kritiske læsning af Bibelen, men havde betydelige forbehold over for den måde, kritikken blev benyttet på. Barth understregede, at der er en uendelig kvalitativ forskel mellem tid og evighed, Gud er uendelig højt ophøjet, og alt menneskeligt er under Guds dom. For den reformerte Barth var Guds suverænitet og frihed vigtig. For Barth var religion intet andet end menneskelig hybris, som byggede sit Babelstårn i en forfængelig tanke om at nå himmelen, men det er forgæves. Gud kan kun mødes i sin åbenbaring. Barths teologi blev åbenbaringsteologi, der satte "Ordet" i centrum, og dermed mente Barth i første omgang Kristus. Over hele den kristne verden hørtes råbet fra Barth. De nye tanker vakte beundring, protester og debat.

Det Teologiske Fakultet udviklede sig, så der i bibelfagene herskede det, som professor M. Müller (f. 1946) har kaldt "den store konsensus" (Müller 2013, 15). Det definerede han sådan, at alle forskelle ufortalt var man enige om at arbejde i forlængelse af den historisk-kritiske metode i dens klassiske udformning: Det drejede sig om med de bibelske skrifter som kilder at nå frem – eller rettere tilbage – til begivenhederne bag det fortalte. Det var i forlængelse af denne "store konsensus", at Gads Danske Bibelleksikon (GDB)⁷ i to bind blev skabt i 1965-66 og *Bibelen i kulturhistorisk lys* i ni bind blev udgivet på Politikens Forlag i 1968-71, ligesom også professor S. Holm-Nielsens (1919-2009) og professor B. Noacks lærebøger i henholdsvis Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente for seminarier fik stor gennemslagskraft og en lang levetid. På Det Teologiske Fakultet fra 1942 ved Aarhus Universitet arbejdede man ud fra de samme bibelsynsprincipper som i København (Kofod-Svendsen 2014, 26-28).

Vigilius' møde med Det Teologiske Fakultet og studenterarbejde

Niels Ove Rasmussen Vigilius voksede op i et indre missionsk landmandshjem på Fyn. Hjemmet var præget af alvorlig gudsfrygt. Man talte meget om, hvor nødvendigt det var

med en grundig og sand omvendelse. Forkyndelsen om den frie nåde i Kristus lød mere sparsomt. Omvendelseskamp, bod og helliggørelse var omdrejningspunktet i hjemmets forståelse af kristendommen. Asschenfeldt-Hansens *Fra Guldgruben* med det ortodokse bibelsyn havde en stor autoritet (fremstillingen bygger blandt andet på Kronborg 2006).

Overbevist om et ortodokst bibelsyn begyndte Vigilius september 1953 som studerende ved Det Teologiske Fakultet i København. Mødet med det historisk-kritiske bibelsyn blev et chok for ham og førte ham ud i en dyb troskrise. Hans lærer i Det Gamle Testamente, professor F. Hvidberg (1897-1959) understregede, at den forståelse af Bibelens sandhed, som ofte prægede et vækkelsesmiljø, ikke kunne fastholdes i mødet med en redelig og videnskabelig læsning af de bibelske tekster (Andersen 2001, 13; Behrens 2010). Vigilius studerede så en række teologer, hvis bibelsyn var stærkt inspireret af den lutherske ortodoksi. Gennem denne læsning fandt Vigilius i 1954-55 sit fundament i det, han opfattede som en af Gud Helligånd inspireret bibel. Lige siden understregede han gang på gang, at der egentlig kun var to grundholdninger til Bibelen eller to bibelsyn.⁸ Den ene holdning kaldte Vigilius siden i utallige sammenhænge Bibelens eget syn, dvs. Bibelen er helt igennem Guds ord. Den anden holdning er det historisk-kritiske bibelsyn, som Vigilius omtalte som det syn, hvor Bibelen opfattes som et kun almindeligt menneskeligt dokument. Centrum i det var efter hans opfattelse, at mennesket går ind i en kritisk og vurderende holdning til indholdet i de enkelte bibelske skrifter.

I gymnasieårene havde Vigilius deltaget i Danmarks Kristelige Gymnasiastbevægelses møder i Odense. Som studerende deltog han i Kristelig Akademisk Forenings arrangementer.⁹ I begge tilfælde blev det en stor skuffelse, fordi han fandt, at han mødte en forkyndelse, der savnede klarhed og bibelsk tyngde (Vigilius 1960, 1). Vigilius deltog imidlertid også i De Nordiske Studenter- og Gymnasiastmøder på bibelsk grund (om deres historie: Kofod-Svendsen 2008, 197-226). Her mødte han en forkyndelse, der efter hans vurdering havde bibelsk substans, og som han var tryk ved. Takket være denne nordiske inspiration blev Vigilius initiativtager til sammen med andre at etablere det nuværende Kristeligt Forbund for Studerende den 14. september 1956.¹⁰ Oprettelsen af Kristeligt Forbund for Studerende medførte, at Vigilius over en længere periode førte bibelsynsdrøftelser med Kristelig Akademisk Forenings daværende formand, professor i Det Gamle Testamente Eduard Nielsen, som udfoldede og uddybede den historisk-kritiske metode i dens klassiske udformning som det eneste sande og troværdige bibelsyn.¹¹ Efter disse mange drøftelser var Vigilius endnu mere overbevist om rigtigheden af sit eget bibelsyn, og at der ikke kunne bygges nogen bro mellem de to principielt helt forskellige bibelsyn, der stod over for hinanden. Her måtte man vælge.

Rasmussen Vigilius' bibelsyn

I 1960 og 1963 udformede Vigilius sit bibelsyn (Vigilius 1960; 1963; 1967). Vigilius' udgangspunkt var, at Gud har talt. Det har han gjort gennem sine profeter og apostle og sin egen søn Jesus Kristus. Ud fra det standpunkt konkluderede Vigilius, at Bibelen er den kristne menigheds eneste autoritet i alle spørgsmål vedrørende kristen lære og liv (Vigilius 1960, 5). Vigilius understregede dernæst, at alt i Bibelen er menneskeligt og tidsbestemt, da det var skrevet af mennesker, der ikke skrev efter mekanisk diktat, men brugte deres evner og tanker, så hvert enkelt skrift havde sit eget forfattersærpræg. Samtidig

fastholdt Vigilius, at alt i Bibelen er guddommeligt, idet de bibelske forfattere var drevet af Helligånden, så de udtalte, hvad de fik fra Gud.¹² Denne opfattelse byggede Vigilius ligesom Asschenfeldt-Hansen, Pieper (1852-1931) og Wisløff (1908-2004) især på 2 Tim 3,15-16 og 2 Pet 1,20-21 (Asschenfeldt-Hansen 1919 bd.1, 10; Pieper 1950, 216; Wisløff 1946, 21-28). Fordi Helligånden er den egentlige ophavsmand¹³ til Skriften, indeholdt den ingen fejl eller indre modsigelser. Forholdet mellem det menneskelige og det guddommelige i Skriften sammenlignede Vigilius med forholdet mellem det guddommelige og det menneskelige i Jesu Kristi person, som efter hans opfattelse unddrog sig vor undersøgelse og kontrol.

Med denne sammenligning var Vigilius tydeligt inspireret af Asschenfeldt-Hansen (Asschenfeldt-Hansen 1919 bd.1, 11). Om den historisk-kritiske metode sagde Vigilius, at hvis den ville behandle Bibelen ud fra almindelig profanhistorisk tankegang, ville den ikke kunne øve historisk retfærdighed mod det bibelske tekstmateriale og udføre noget egentligt *teologisk* arbejde. Den kunne kun beskæftige sig med teologiens udenoms værker, fordi den efter hans opfattelse ud fra sin metode så bort fra underet og det guddommelige og ville forstå de bibelske tekster ud fra immanente faktorer og årsagssammenhænge, der var tilgængelige for den naturlige, menneskelige erkendelse. Når Vigilius talte om, at den historisk-kritiske metode så bort fra underet, var han ikke alene sagligt på linje med den Asschenfeldt-Hansen, der åndeligt havde præget hans hjem, og den O. Valen-Sendstad (1904-1963) han havde besøgt, da han drøftede bibelsyn med Eduard Nielsen, men også Vigilius' sprogbrug og argumentationsmåde mindede påfaldende meget om dem (Asschenfeldt-Hansen 1921 bd. 4, 394; 1921 bd. 5, 381; Valen-Sendstad 1950, 242). Vigilius mente, at man kun kunne foretage egentlig teologisk forskning, når man havde frigjort sig fra den aksiomatiske forudsætning, at alt i tilværelsen måtte have sin "naturlige" forklaring. Selv om Vigilius ikke satte ord på, kan der næppe være tvivl om, at han dermed polemiserede mod Eduard Nielsen og mod meget af den undervisning, han havde modtaget som stud.theol., og mod det, Müller har kaldt den "store konsensus", der i den periode prægede Det Teologiske Fakultet i København i synet på og anvendelsen af den historisk-kritiske metode (Müller 2013, 15).¹⁴

Når Vigilius i forlængelse af sin afvisning af den historisk-kritiske metode skitserede sin egen metode til at forstå de bibelske tekster, nævnte han en helt anden forudsætning som nødvendig for at nå til en ret forståelse af det bibelske budskab. Den kaldte han *Omvendelse og tro*. Dette uddybede han ved at sige, at det var Skriftens eget vidnesbyrd, at Helligånden alene var dens rette fortolker, og at intet menneske kunne fatte Guds ord uden at eje Helligånden (Vigilius 1960, 7). Det gik han mere i detaljer med i 1984, hvor han beskrev, hvad han forstod ved at studere teologi ud fra troens forudsætninger. For Vigilius havde kristen teologi Guds åbenbaringsord i historien, Jesu Kristi Gud-menneskelighed og Bibelens egenart som sin forudsætning. Han mente, at det var alene ud fra disse *troens forudsætninger*, at sand teologi overhovedet var mulig. Han mente endvidere, at det var i kongenialitet med og under stadig respekt for disse trosforudsætninger, at ret bibelforskning og bibelfortolkning kunne bedrives. I lyset af det opstillede Vigilius følgende hermeneutiske grundsætninger: (1) Nødvendigheden og den stadige afhængighed af Helligåndens oplysning og vejledning. (2) Nødvendigheden af en historisk-grammatisk eksegese, hvor han fastslog, at der kun fandtes én sand skriftmening, nemlig den af Hel-

ligånden intenderede, og det var netop den enkle og ligefremme, bogstavelige mening. (3) Skriften fortolkede sig selv og behøvede ingen yderligere instans ved siden af eller over sig (det siges i Vigilius 1960, men uddybes i Vigilius 1984, 32-37).

Vigilius i samarbejde med personer med et konservativt bibelsyn

Hallesby, der i mange år var den ledende person bag De Nordiske Studenter- og Gymnasiastmøder på bibelsk grund, havde et konservativt bibelsyn. For ham var det afgørende, at de bibelske skrifter giver en troværdig og autoritativ fremstilling af alt, hvad der vedrører kristen lære og liv. Derimod mente han ikke, at den lutherske ortodoksis bibelsyn tog tilstrækkeligt hensyn til Bibelens menneskelige side. Han sagde direkte, at den lutherske ortodoksi i udformningen af sit bibelsyn havde "svigtet reformationens grundprincip, at al kristelig lære skal hentes af Skriften og av den alene". Han bestred, at Skriften var fejlfri og opregnede en række tilfælde af fejl (Hallesby 1920, 143-147.179-180). De fleste ledere og talere i Det Nordiske Studenter- og Gymnasiastarbejde på bibelsk grund i Norge og Sverige har fulgt Hallesby i bibelsynet. Dog har der været undtagelser. Den mest kendte og fremtrædende er Carl Fr. Wisløff, som tidligt blev inspireret af Missourisynodens store dogmatiker Francis Pieper.¹⁵ Wisløff ville ikke tale om fejl og modsigelser i Bibelen. Men han ville heller ikke trække snævre kirkepolitiske konklusioner af sit bibelsyn, og han samarbejdede hele livet med personer og organisationer med et konservativt bibelsyn.¹⁶

Hvordan så Vigilius så på samarbejde med personer med et konservativt bibelsyn? Det forholdt han sig direkte til i 1963/1967 med følgende ord: "Er Bibelen altså Guds ord, da er den også troværdig i alt det, som Gud vil have sagt os gennem sine udvalgte vidners mund og pen. Så meget er det i hvert fald muligt med fast bibelsk begrundelse at sige med hensyn til, hvad der ligger i det stærkt omstridte udtryk "Bibelens ufejlbarhed". Spørger man så videre, om der da ikke vitterligt findes både fejl og modsigelser i Skriften på en hel række områder, der ikke direkte har med den kristne tro og vor frelse at gøre, så vil mange – også blandt dem, hvis bibeltroskab jeg i øvrigt ikke føler nogen trang til at drage i tvivl – uden videre svare bekræftende. Det er jeg imidlertid ikke i stand til at gøre. Hvad er nemlig af væsentlig betydning for den kristne tro og vor frelse – og hvad ikke? Derom lyder der højst forskellige røster, og jeg for min del har ikke fundet noget kriterium, der gør det muligt for mig at skelne mellem skriftudsagn, hvis troværdighed er af væsentlig betydning for den kristne tro og vor frelse, og andre, hvis troværdighed skulle være helt uden betydning i denne sammenhæng. Det har i hvert fald – som det er blevet sagt – alt sammen med vor tillid til Skriften som Guds ord at gøre."¹⁷

Det omfattende notat "*Fundamentalismen*" og *Guds ord* fra 1963 (publiceret i 1967) viser, at Vigilius dengang havde et ortodokst bibelsyn, men samtidig anerkendte personer med et konservativt bibelsyn som bibeltro, og han samarbejdede uden reservationer med personer med et konservativt bibelsyn. I breve til Bo Giertz (1905-98) og Ole Hallesby i forbindelse med, at de skulle tale i Kristeligt Forbund for Studerende, understregede Vigilius, at de efter hans vurdering havde haft meget stor åndelig betydning. Disse breve indeholdt ingen som helst kritik af deres bibelsyn.¹⁸ I Kristeligt Forbund for Studerendes omfattende arkiv finder man ikke i noget dokument fra 1960'erne en drøftelse af forholdet mellem det ortodokse og det konservative bibelsyn som et kriterium for at rette henvend-

delse til en foredragsholder. Både det ortodokse og det konservative bibelsyn blev opfattet som udtryk for en bibeltro holdning.

Vigilius' mere kritiske holdning til personer med et konservativt bibelsyn

Den 13. september 1967 blev "Sammenslutningen til oprettelse og drift af et menighedsfakultet (MF) i Danmark" stiftet (Larsen 1993, 16). Sognepræst A. Højlund (1922-71) fra *Kirkens Ja og Nej* blev formand, og Vigilius blev fra begyndelsen medlem af bestyrelsen. Højlunds vision for lærerne ved et kommende Menighedsfakultetet formulerede han i den såkaldte *tommelfingerregel*: "MFs lærere må ikke være så fundamentalistiske¹⁹, at de ikke kan have lærefællesskab med konservative – eller så konservative, at de ikke kan have lærefællesskab med fundamentalister" (Larsen 1993, 35).

Samtidig kom Vigilius under påvirkning af højrefløjen i Missourisynoden repræsenteret af J.W. Montgomery (f. 1931) og brødrene J. Preus (1920-1994) og R. Preus (1924-1995) og svenskerne D. Hedegaard (1891-1971) og G. A. Danell (1908-2000), der i 1988 oprettede *Biblicum*. De forkastede alle det konservative bibelsyn i skarpe vendinger og fremstillede det som en from udgave af det liberale bibelkritiske bibelsyn.²⁰ Denne påvirkning betød en ny og ændret vurdering af det konservative bibelsyn fra Vigilius' side. Vigilius drog følgende praktiske konsekvenser af sin nye overbevisning.

1. En kritisk anmeldelse af E. Utnems bog *Bibeltroskab i dag* med følgende konklusion:

Det er derfor efter mine begreber en skæbnesvanger kortslutning, man gør sig skyldig i, når man på grund af den faktiske forekomst af den slags ujævnheder og unøjagtigheder i de bibelske skrifter lader sig forlede til at tale om fejl og uløselige selvmodsigelser i Skriften og følgelig – som Utnem med mange flere gør det – indfører en sondring mellem fejlbart (de "jordiske" ting, som er underlagt fornuften) og ufejlbart (de "himmelske" ting, som er genstand for tro) i det inspirerede Guds ord til os. En sådan sondring foretages ikke i Skriften selv [...]. Den indre uklarhed og uvished, som dette uvægerligt fører ind i, har lammet mange positive teologer og forkyndere, der ellers gerne ville være bibeltro, og forledt dem til en skæbnesvanger "halten til begge sider" i bibelsyn og bibelforskning. I det ene øjeblik og i en række spørgsmål, som der foreligger bibelske udsagn om, gør man knæfald for den menneskelige *ratio* (fornuft) som øverste dommer og vejleder, som den i den sidste ende afgørende instans; i næste øjeblik og i en række andre spørgsmål taler man stærke ord imod enhver form for rationalisme og bøjer sig tilsyneladende forbeholdsløst og uden reservationer af nogen art under den guddommelige *revelatio* (åbenbaring), således som den foreligger for os i Den hellige Skrift. – Jeg kan ikke se rettere, end at dette i det lange løb må blive en aldeles uholdbar position. Det må komme til en klaring, og der må træffes et endeligt og afgørende valg. Det ligger mig stærkt på sinde, at vi får talt rent ud om denne sag, så klart og umisforståeligt som muligt. Min personlige overbevisning er denne: Selv om vi ikke i dag kender svaret på alle spørgsmål eller løsningen på alle vanskelige problemer, selv om vi ikke ud fra den kundskab, vi nu har, og den viden, som for øjeblikket er tilgængelig for os, er i stand til at give en naturlig og utvungen forklaring på alle *tilsynela-*

dende “fejl” og “modsigelser” i Skriften, så skal vi dog ikke af den grund lade os fravriste den dyrebare, dyrtkøbte og uomtvistelige *trossandhed*: at GUD er sanddru, evigt urokkelig og ufejlbar i alt, hvad HAN siger, at *hele* Den hellige Skrift er Guds egen tale til os, hvorfor vi også trygt kan forlade os på, at den i sin helhed og i alle sine enkelte udsagn og ord er absolut sanddru, evigt urokkelig og ufejlbar, som Gud selv er det. Dette er virkelig så langt jeg kan skønne en uopgivelig bestanddel af “Skriftens guddommelige åbenbaringsindhold”; det er netop en af de “trossager” og “frelsessandheder”, i hvilke Skriften også ifølge Odland, Hallesby, Utnem m.fl. har absolut og uindskrænket guddommelig autoritet. Man kan ikke, så langt jeg kan se, begynde at sondre mellem fejlbart og ufejlbart i det inspirerede Guds ord uden samtidig at bestride “virkeligheds karakteren af (en af) de frelseshistoriske begivenheder, Skriften fortæller om”, nemlig inspirationen. Falder ufejlbarheden, da falder også inspirationen. Men falder inspirationen, da falder også samtidig alt, hvad Utnem ellers i dette skrift bevidner så stærkt og gerne vil bryde en lanse for: Skriftens vidnesbyrd om sig selv, Skriftens absolutte og uindskrænkede guddommelige autoritet og troværdighed i “trossager”, i “alt, der vedrører frelsens vej og Guds vilje med sit folk”. – Og da glider vi uhjælpeligt ad “den subjektive vilkårligheds glidebane” ud i det relativismens hængedynd, som ingen kan bjærge sig selv op af, men i hvilket man uvægerligt vil synke dybere og dybere ned, når man først er kommet ud i det. Det er den virkelighed, jeg ikke længere tror, vi kommer uden om at se i øjnene og gøre vor stilling op overfor, når vi drøfter “bibeltroskab i dag”. Der kunne være grund til at sige adskilligt mere herom, men lad det nu være nok om det i denne omgang (Vigilius 1968, 79-84).

2. Meget tyder på, at Vigilius tog initiativ til at indsnævre Kristeligt Forbund for Studerendes bibelsynsbredde, så Kristeligt Forbund for Studerendes bibelsyn blev rent ortodokst.²¹ Det blev afvist af Kristeligt Forbund for Studerendes ledelse. Vigilius tog afvisningen til efterretning, men sagde i samme periode ja til kaldet til en ny opgave, så Kristeligt Forbund for Studerende skulle have ny generalsekretær.

3. I 1971 blev Vigilius medlem af *International Fellowship of Evangelical Students Executive Committee*. *International Fellowship of Evangelical Students* havde siden oprettelsen i 1947 haft en bibelsynsparagraf, der gav plads til både et ortodokst og et konservativt bibelsyn. Flere ønskede en præcisering af *International Fellowship of Evangelical Students* bibelsynsformulering. Vigilius blev involveret i det udvalgsarbejde, hvor han arbejdede kraftigt på, at *International Fellowship of Evangelical Students* skulle have ordet *ufejlbarlig* i sin bibelsynsparagraf. Det blev imidlertid afvist. Vigilius tog afvisningen til efterretning uden at drage nogle konsekvenser.²²

4. En nytiltrådt bestyrelse ved Menighedsfakultetet foreslog i et brev den 9. marts 1972 til Menighedsfakultetets nyudnævnte repræsentantskab, at man ændrede Menighedsfakultetets bibelsynsparagraf, så den fik følgende indhold: “Den hellige skrift er Guds eget, ved Helligånden inspirerede og såvel i sin helhed som i alle sine enkelte udsagn, fuldt ud troværdige og ufejlbare ord, helt igennem og uadskilleligt Guds ord og menneskeord, og som sådan eneste, men også fuldt ud tilstrækkelige, klare og absolutte

autoritet for kirkens forkyndelse og lære og dermed også for kirkens præsteuddannelse og teologiske forskning.”²³

Menighedsfakultetets bestyrelse havde ønsket, at Vigilius sammen med sognepræst Hans Olav Okkels (f. 1935) skulle ansættes som Menighedsfakultetets første lærere. Ved ansættelsessamtalen med Menighedsfakultetets bestyrelse havde Vigilius stillet det ultimative krav for sit ja til ansættelse, at Menighedsfakultetets bibelsynsparagraf blev ændret helt efter hans ønsker, og bestyrelsen fjøede Vigilius.²⁴ Det vil sige, at der kun kunne ansættes lærere med et ortodokst bibelsyn på Menighedsfakultetet. På det efterfølgende repræsentantskabsmøde stemte 16 for ændringen og 16 imod. Da en vedtægtsændring krævede kvalificeret flertal, var ændringsforslaget bortfaldet. Vigilius blev ikke ansat, ligesom en tredjedel af bestyrelsen trådte tilbage. De, der forlod bestyrelsen, var dem, der var mest enige med Vigilius. Resultatet blev, at Luthersk Mission og Kristeligt Forbund for Studerende, der helt fra begyndelsen havde bakket projektet om Menighedsfakultetet op, fik mindre indflydelse i Menighedsfakultetets ledelse, mens kredsen bag Kirkens Ja og Nej og de høj Kirkelige fik øget indflydelse (Kofod-Svendsen 2014, 136-145.165-170). Det er ikke helt enkelt at forstå og redegøre for, hvorfor Vigilius i sagen om Menighedsfakultetet var mere ultimativ end i Kristeligt Forbund for Studerende og *International Fellowship of Evangelical Students*. Jeg tror, at i hvert fald noget af svaret skal findes i Vigilius' kritiske og anstrengte forhold til Kirkens Ja og Nej og de høj Kirkelige. Da pjecen *Kirkens Ja og Nej* udkom i 1964, var Vigilius mere kritisk til pjecens bibelsyn end repræsentanterne for Luthersk Mission og Evangelisk Luthersk Mission.²⁵ Da Kirkens Ja og Nej holdt sit første store stævne på Nyborg Strand den 19.-20. april 1965, endte det nærmest i et offentligt skænderi mellem Vigilius og J. Glenthøj (1922-96) (Studsgård 1965). I de breve, Vigilius skrev før og efter Menighedsfakultetets repræsentantskabsmøde, redegjorde han for, at han var klar over, at han i kirke-, embeds-, dåbs- og nadversyn var uenig med flere af de ledende kræfter bag Menighedsfakultetet. Det havde han accepteret at leve med, men under den udtrykkelige forudsætning, at der ikke også var uenighed om bibelsynet.²⁶

Oprettelsen af Dansk Bibel-Institut

I begyndelsen af 1972 blev der i København dannet en teologkreds med tilknytning til Kristeligt Forbund for Studerende. Ud af den kreds voksede Dansk Bibel-Institut frem, som blev etableret den 11. oktober 1972 (Kjær-Hansen 2013; Kattner 1982, 3-4; Sejergaard 2001). Under etableringsfasen var bibelsynet det springende punkt. Vigilius fastholdt benhårdt under drøftelserne i et af Teologkredsen nedsat fire-mandsudvalg bestående af Vigilius, K. Kjær-Hansen (f. 1945), J. Skydstofte (f. 1944) og F. Kappelgaard (f. 1945), at et kommende Dansk Bibel-Institut skulle bygge på det ortodokse bibelsyn, mens Kjær-Hansen ønskede, at der også skulle være plads til repræsentanter med et konservativt syn, som der havde været i Kristeligt Forbund for Studerende, da Vigilius var generalsekretær. Under forhandlingsforløbet var Vigilius løbende i kontakt med *Biblicums* leder S. Erlandsson (f. 1942), der tillige havde besøg af S.W. Becker fra den lutherske Wisconsin-synode i USA. Erlandsson og Becker var begge markante tilhængere af verbalinspirationslæren (Kofod-Svendsen 2014, 171-176). Under hele forhandlingsforløbet var Vigilius betænkelig ved formuleringer, der efter hans vurdering kunne afstedkomme teologisk udglidning. Det intense forhandlingsforløb endte med et brud i Teologkredsen

og oprettelsen af Dansk Bibel-Institut med et klart ortodokst bibelsyn. Jeg er enig med Kjær-Hansens konklusion, at alt andet lige: Vigilius var den egentlige stifter af Dansk Bibel-Institut (Kjær-Hansen 2013). Det bør noteres, at også i den periode, hvor Vigilius mest markant sagde nej til lærer- og undervisningssamarbejde med personer med et konservativt bibelsyn, fastholdt han forkynderfællesskab og samarbejde i forkyndelsen med personer med et konservativt bibelsyn.

Efter at Vigilius havde fået Dansk Bibel-Institut med det bibelsyn, han havde arbejdet intenst for og præsenteret det i en kronik i *Kristeligt Dagblad* den 26. juni 1973, ønskede han tillige et vist samarbejde med Menighedsfakultetet. Hans grundholdning var, at man både skulle sige nej til det konservative bibelsyn, men eftersom flere repræsentanter for det konservative bibelsyn prædikede sandt og troværdigt om frelsen i Kristus, skulle man også sige ja, når det var naturligt for eksempel ved fælles forkyndelsesarrangementer. Vigilius fastholdt hele livet et ja til brug af personer med et konservativt bibelsyn som forkyndere. Forudsætningen var, at de forkyndte klart og bibelsk om frelsen i Kristus.²⁷ Denne åbne holdning over for forkynderfællesskab skabte en heftig intern debat i Dansk Bibel-Instituts bestyrelse, hvor nogle frygtede, at det var begyndelsen på en uheldig glidebane. Det er interessant at se, hvordan Vigilius under debatten med denne højrefløj inden for Dansk Bibel-Institut forsvarede sig med lidt af de samme argumenter, som Kjær-Hansen havde brugt under den tidligere debat med Vigilius (Kjær-Hansen 2013).

Vigilius' brud med *Biblicum* og åbning mod Menighedsfakultetet

I Sverige udviklede S. Erlandsson påvirket af S. Becker og Wisconsinssynoden det syn, at man kun kunne have nadver-, prædikestols- og bønssfællesskab med de personer, man var helt enige med i alle teologiske spørgsmål. Da Vigilius blev klar over, at Erlandsson var blevet overbevist om det syn, vendte han sig i meget voldsomme vendinger mod sin tidligere samarbejdspartner, idet Erlandssons nye syn efter Vigilius opfattelse betød et brud på fællesskabet i Kristus. Resultatet blev et totalt brud med Erlandsson og *Biblicum*. Bruddet åbnede til gengæld Vigilius' øjne for, at der også var fare for en udglidning til højre, hvor den rette lære og den rette læres konsekvenser kunne spærre for Kristus. Det brud var en medvirkende årsag til, at Vigilius på Dansk Bibel-Institut begyndte at bruge personer med et konservativt bibelsyn som gæstelærere. Men i sin undervisning fastholdt Vigilius, at det ortodokse bibelsyn var identisk med Bibelens syn på sig selv og dermed det rette og sande bibelsyn.

Da Menighedsfakultetet i 1993 udsendte et festskrift i anledning af 25-årsjubilæet, gav Vigilius festskriftet en sjælden positiv og venlig anmeldelse (Vigilius 1993). Denne meget rosende anmeldelse virkede stærkt fremmende på samarbejdet mellem Menighedsfakultetet og Dansk Bibel-Institut, som i 2006 resulterede i, at Menighedsfakultetet og Dansk Bibel-Institut etablerede et konsortiesamarbejde. Samtidig fortsatte Menighedsfakultetet og Dansk Bibel-Institut med at være uenige om bibelsynet.²⁸ Man kan konkludere sige, at Dansk Bibel-Institut fortsat står for Vigilius' bibelsyn, mens konsortiesamarbejdet bygger på Højlunds tommelfingerregel.

Konklusion

Vi har nu set, at Vigilius var repræsentant for det ortodokse bibelsyn. I en årrække praktiserede han et tillidsfuldt samarbejde med personer med et konservativt bibelsyn, men undervejs i livet blev han mere skeptisk over for at have undervisnings- og lærersamarbejde med repræsentanter for det konservative bibelsyn. Det medførte et brud med Menighedsfakultetet og en sprængning af Teologkredsen i København og til oprettelsen af Dansk Bibel-Institut. Men efter at han havde brudt med det meget ortodokse *Biblicum* i Sverige, blev han igen mere åben for at praktisere undervisnings- og lærersamarbejde med personer, han ikke delte bibelsyn med. Det fik blandt andet til følge, at Menighedsfakultetet og Dansk Bibel-Institut etablerede et formelt samarbejde.

Noter

- 1 Niels Ove Rasmussen (1931-2002) ændrede den 22. december 1980 navn til Niels Ove Rasmussen Vigilius. For at undgå navneforvirring kalder jeg ham Vigilius igennem hele artiklen.
- 2 Buhl fik i 1891 et professorat i Leipzig. Senere tilbage i København blev han professor i semitisk filologi.
- 3 Navnet Menighedsfakultetet havde Grane fra Lindhardts Den danske kirkes historie bd. VII, hvor det blev brugt for at karakterisere den tætte alliance mellem fakultet og kirke (Lindhardt 1958, 206-207).
- 4 Hallesby var både den store åndelige autoritet ved Det Norske Menighetsfakultet og i mange år tillige formand for Norges Kristelige Studentlag og taler på De Nordiske Studenter- og Gymnasiastmøder på bibelsk grund, der var den store inspirationskilde for Vigilius, da han var initiativtager til dannelsen af Kristeligt Forbund for Studerende i 1956 (de første år havde Kristeligt Forbund for Studerende navnet Credo).
- 5 Selv om Vilhelm Beck ikke udførte et detaljeret bibelsyn, kan der ikke herske tvivl om, at han havde det, som provst Sv. Aa. Nielsen (1910-2000) kaldte et "gammelt bibelsyn" i modsætning til "det nye bibelsyn", som Nielsen selv tilsluttede sig og fandt udfoldet i Dansk Bibelværk for Menigheden (Beck 1902, 9; Christensen 1983; 1984; Nielsen 1965; jf. Holt 1961, 711; Larsen 2001, 170-171; Lindhardt 1958, 336-340; Lundblad 1960; Olesen 1996, 582-583). I Annexet til Indre Missions Tidende den 15. marts 1900 bragte Beck en artikel "Den hellige Skriffs Inspiration", som han året før havde holdt som foredrag ved et præste- og missionærmøde. I artiklen begrundede Beck Bibelens inspiration på samme måde, som man gjorde i den lutherske ortodoksi og i Missourisyndoden. Beck konkluderede: "Den hellige Skrift udgiver sig altsaa selv for at være forskellig fra al anden Skrift ved at være inspireret som "indblæst af Gud", som "den hellige Skrift", det vil sige: den fejlfri skrift" (Beck 1900, 38). I samme foredrag/artikel sagde Beck: "Dersom det Historiske er upaalideligt, bliver Alt, hvad der angaar Guds Rige, ogsaa upaalideligt. Og selv om det var muligt at gjøre en saadan Forskjel paa, hvad der er inspireret og altsaa guddommelig Sandhed, og hvad der ikke er inspireret og altsaa fuldt af menneskelige Fejltagelser, maa man dog spørge: hvem skal saa afgjøre, hvad der er inspireret, og hvad der ikke er inspireret? Skulle vi ikke heri have lige saa mange Paver, som der er theologiske Professorer eller Præster, der naturligvis ville modsige hverandre her i det Uendelige, saa maa dette nødvendigt føre til Rom, til den ene ufejlbare Pave og hans ufejlbare Afgjørelse" (Beck 1900, 44). Også Becks egen fremstilling af det fælleskirkelige Bethesdamøde i 1896, hvor Beck ifølge kirkehistorien i forsamlingsgen sagde de berømte ord: "Paa knæ, professorer, for den hellige skrift", men ifølge hans egen fremstilling sagde han: "Paa Knæ for Guds Ord Professorer!", vidner om, at Beck helt igennem opfattede Bibelen som Guds ord (Beck 1896, 177-184, jf. Beck 1902).
- 6 Asschenfeldt-Hansen udgav i årene 1894-1905 det otte bind store værk, som er en opbyggelig bibelkommentar. Paul Holt (1900-1980) skrev om den: "Man kunne

- være ganske tryk, der ville ikke kunne findes nogen bibelkritik her” (Holt 1961:518). Asschenfeldt-Hansens begrundelse for eksempel at fastholde Moses’, Esajas’ og Daniels forfatterskab var, at det gjorde Jesus (Asschenfeldt-Hansen 1919 bd.1, 14; 1921 bd.4, 230.393-394; 1921 bd.5, 381). Om Asschenfeldt-Hansens bibelsyn, se også Lausten 2006, 29-42.
- 7 I forordet skrev redaktørerne Eduard Nielsen (f. 1923) og Bent Noack (1915-2004): “Bibels bøger og beretninger er i GDB behandlet, kommenteret og analyseret, sådan som man inden for den historiske og litteraturhistoriske forskning behandler et hvilket som helst andet dokument fra fortid eller nutid. Det vil ikke sige, at det standpunkt er opgivet, at Bibelen er Guds ord, Bibelen er Guds ord i menneskelig skikkelse, fattigt eller rigt, frastødende eller tiltrækkende, men hverken forfatterne eller læserne af GDB har nogen forhåndsmulighed for at afgøre, hvad der i Bibelen er Guds ord, hvornår det er det, eller hvordan det bliver det [...]. Derimod er et andet standpunkt definitivt forladt: at samtlige kommaer og ord, sætninger og afsnit, historiske oplysninger og misforståelser, hver for sig skulle være identisk med Guds ord (verbalinspirationslæren). Skønt opgivet af de fleste teologer allerede i det 18. årh. lever denne opfattelse endnu videre hos mange ikke-teologer. GDB vil denne opfattelse til livs, for den er både usand og ukristelig” (Nielsen og Noack).
  - 8 I en kronik i Kristeligt Dagblad den 8. juli 1985 skrev Müller noget tilsvarende: “Således findes der da også, når det kommer til stykket, kun to bibelsyn, nemlig det, der fastholder, at Bibelen er Guds ord, og det at denne bog er menneskelige vidnesbyrd om tro” (Müller 1985).
  - 9 Om de to foreningers historie, se Kofod-Svendsen 2008, 92-157.
  - 10 Om Kristeligt Forbund for Studerende’ oprettelse og historie, se Kofod-Svendsen 2008, 241-338.
  - 11 I Kofod-Svendsen 2014, 59-60 er redegjort for disse samtaler mellem Eduard Nielsen og Vigilius, ligesom der er omtalt alle de samtidige kilder af Nielsen i form af foredragsmanuskripter m.m., som han venligt stillede til min disposition i forbindelse med udarbejdelsen af min ph.d.-afhandling. Til forståelse af Nielsens bibelsyn henvises yderligere til Nielsen 1985, som Nielsen udtrykkelig over for mig har erklæret er dækkende for, hvad han fremførte over for Vigilius i 1950’erne.
  - 12 Dette grundsyn uddybede Vigilius i flere sammenhænge; se Vigilius 1974; 1978; 1979; 1981; 1991; 1997; 2002.
  - 13 Vigilius brugte ofte ordet auctor.
  - 14 Under de teologiske drøftelser med Eduard Nielsen med flere fra Kristelig Akademisk Forening var Vigilius meget kritisk over for, at Kristelig Akademisk Forening brugte P.G. Lindhardt (1910-88) som prædikant og foredragsholder (Vigilius 1960, 2). I Universitas og i Dansk Teologisk Tidsskrift havde Lindhardt i markante vendinger afvist Skriftens autoritet (Lindhardt 1949 og 1952).
  - 15 Se Wisløffs forord til førsteudgaven af hans tros lære Jeg vet på hvem jeg tror fra 1946.
  - 16 Wisløff 1966, 30-33; Sjaastad 1982, 121. Om bibelsynet i Det Nordiske Samarbejde på bibelsk grund, se Kofod-Svendsen 2009.
  - 17 Vigilius 1963, 7; Budskabet 1967, 158-159.
  - 18 Breve den 12. juni 1959 til Bo Giertz, Kristeligt Forbund for Studerendes arkiv æske 110 og den 8. juli 1959 til Ole Hallesby i Kristeligt Forbund for Studerende arkiv æske 001.
  - 19 I 1960’erne brugte man i højere grad ordet fundamentalist end ortodoks om en person, der fastholder Bibels autoritet og ufejlbarlighed.
  - 20 Om denne påvirkning, se Kofod-Svendsen 2014, 161-164.
  - 21 Om bibelsynsudviklingen i Kristeligt Forbund for Studerende, se Kofod-Svendsen 2008, 300-305.
  - 22 De forskellige dokumenter findes i Kristeligt Forbund for Studerendes arkiv om International Fellowship of Evangelical Students.
  - 23 Brevet findes i Flemming Kofod-Svendsens privatarkiv.
  - 24 Desværre findes der ikke noget referat fra bestyrelsesmødet, men jeg har fundet et privat brev skrevet af Vigilius den 20. marts 1972 til Dag Risdal i Norge, hvor Vigilius i åbenhjertige vendinger udtrykker sin overraskelse over, at en enig Menighedsfakultetets bestyrelse havde imødekommet hans klare bibelsynskrav (brevet findes i Dansk

- Bibel-Institut arkiv æske 26). Jeg har kontaktet flere medlemmer af den daværende Menighedsfakultetets bestyrelse, hvor jeg har fået forskellige spredte erindringsglimt fra et møde, der har fundet sted for mere end 40 år siden.
- 25 Kronik af Vigilius den 17. januar 1965, Optakt til kirkestrid i Danmark? i For Fattig og Rik i Norge. Om en nærmere redegørelse, se Kofod-Svendsen 2014, 136-145.
- 26 Brevene findes i Dansk Bibel-Institut arkiv æske 26 og 36. Jeg undlader at inddrage psykologiske refleksioner om kemien mellem Vigilius og Glenthøj og andre fra Kirkens Ja og Nej og den højkirkelige bevægelse.
- 27 I en kronik i Kristeligt Dagblad den 27. juli 1973 bad Kjær-Hansen Vigilius om en bibelsk begrundelse for, at han ønskede at bruge personer med et konservativt bibelsyn som forkyndere, mens han ikke ønskede at bruge de samme personer som undervisere på Dansk Bibel-Institut. Det spørgsmål fik Kjær-Hansen aldrig et bibelbegrundet svar på.
- 28 Om udviklingen fra konfrontation til dialog mellem Menighedsfakultetet og Dansk Bibel-Institut, se Kofod-Svendsen 2014, 186-191.

Information om blade og tidsskrifter

1. Budskabet, udgivet siden 1865; 1865-1907 af Chr. Møller, siden af Luthersk Mission.
2. Båndet, udgivet siden 1923 af Luthersk Missions Højskoles Elevforening.
3. Dansk Teologisk Tidsskrift, udgivet siden 1938 af forskellige forlag for eksempel Gad.
4. Fast Grunn, udgivet siden 1948 af Lunde, Oslo.
5. Ichthys, Menighedsfakultetets Studenterblad siden 1974; afløst af Dansk Tidsskrift For Teologi og Kirke fra 2008.
6. Indre Missions Tidende, udgivet af Indre Mission siden 1854.
7. Kristeligt Dagblad, udgivet siden 1896.
8. Nemaleh, Dansk Bibel-Instituts Studenterblad, udgivet fra 1982-2003; derefter en elektronisk udgave.
9. Universitas, udgivet af Danmarks Kristelige Studenterbevægelse m.fl. 1948-1968.

Litteratur

- Andersen, Børge Haahr (2001): "Niels Ove Rasmussen Vigilius – 70 år" i: *Teologi med hjertet: Festskrift til Niels Ove Rasmussen Vigilius*, redigeret af Jensen, Lars et al. København: Dansk Bibel-Institut.
- Asschenfeldt-Hansen, Carl (1919-1924) [1894-1905]: *Fra Guldgruben*. I-VIII. København: Lohse.
- Beck, Vilhelm 1902: *Min konfirmandforberedelse*. København: Indre Mission.
- Behrens, Carl Peder (2010): *Mit første møde med Credo-kredsen på Studentergården* (i de første år hed Kristeligt Forbund for Studerende Credo-kredsen). Upubliceret. Flemming Kofod-Svendsens privatarkiv.
- Christensen, Jens Ole (1983): *Vilhelm Becks bibelsyn og bibelbrug*. Upubliceret. Emneopgave i kirkehistorie. Københavns Universitet. Flemming Kofod-Svendsens privatarkiv.
- Christensen, Jens Ole (1984): "Vilhelm Becks bibelsyn og bibelbrug" i: *Nemaleh* nr. 1.
- Grane, Leif, red. (1980): *Universitetet 1479-1979. Det Teologiske Fakultet*. København: G.E.C. Gad.
- Hallesby, Ole (1920): *Den kristelige Troslære: I Principlæren*. Kristiania: Lutherstiftelsen.

- Holt, Paul (1961): *Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark gennem 100 år*. København: Lohse.
- Horsens, Karen (1964): "Empiri og kristelig vished" i: *Kirkehistoriske Samlinger*: 343-397.
- Kjær-Hansen, Kai (2013): *To kapitler om Dansk Bibel-Instituts forhistorie. Historisk og retrospektivt – subjektivt og eksistentielt*. Upubliceret. Flemming Kofod-Svendsens privatarkiv.
- Kofod-Svendsen, Flemming (2008): *Tro til tiden*. Fredericia: Credo.
- Kofod-Svendsen, Flemming (2009): "Nordiske forudsætninger for Credos (Kristeligt Forbund for Studerendes) profilformulering på bibelsk grund" i: *Kirkehistoriske Samlinger*: 219-271.
- Kofod-Svendsen, Flemming (2014): *Teologi og konsekvens*. København: Det Teologiske Fakultet.
- Kronborg, Emmy (Niels Ove Rasmussen Vigilius' søster) (2006): *En beskrivelse af mit barndomshjem*. Upubliceret. Flemming Kofod-Svendsens privatarkiv.
- Larsen, Kurt (1993): "25 år – undervejs" i: *Teologi for kirken*, redigeret af Kurt E. Larsen et al., 16-39. Aarhus: Kolon.
- Larsen, Kurt (2001): *Vilhelm Beck: Missionspræsten*. Fredericia: Lohse.
- Lausten, Martin Schwarz (2006): "Lammets Livgarde. C.C.J. Asschenfeldt-Hansen, jøderne og bibelkritikken" i: *Dansk Teologisk Tidsskrift*: 29-42.
- Lindhardt, P.G. (1949): "Har Gud bundet sig til sit ord?" i: *Universitas*, nr. 8.
- Lindhardt, P.G. (1952): "Kirken i historien" i: *Dansk Teologisk Tidsskrift*: 38-56.
- Lindhardt, P.G. (1958): "Tiden 1849-1901" i: *Den danske kirkes historie*, bd. VII. København: Nyt Nordisk.
- Lundblad, Helge (1960): "Ny Testaments kristendom skal blive til! Indre Missions syn på kirken" i: *Et kirkeskifte*, redigeret af Hal Koch, 258-278. København: G.E.C. Gad.
- Madsen, Peder (1912-1913): *Den kristelige Troslære*. København: G.E.C. Gad.
- Müller, Mogens (2013): *Det Teologiske Fakultet i det 20. århundrede*. København: Det Teologiske Fakultet.
- Nielsen, Eduard (1985): "Bibelen og historieforskningen" i: *Bibelsyn*, redigeret af Niels Jørgen Cappelørn. København: G.E.C. Gad.
- Olesen, Elith (1996): *De frigjorte og trællefolket*. Frederiksberg: Anis.
- Pieper, Francis (1950-57) [1917-1924]: *Christian Dogmatics* (bd. I 1950; bd. II 1951; bd. III 1953; bd. IV 1957). Saint Louis: Concordia Publishing.
- Sejergaard, Jørgen (2001): "Alternativ teologisk uddannelse i Danmark" i: *Teologi med hjertet: Festskrift til Niels Ove Rasmussen Vigilius*, redigeret af Lars Jensen et al., 68-86. København: Dansk Bibel-Institut.
- Sjaastad, Egil (1982): *I samtale med Carl Fr. Wisløff*. Oslo: Lunde.
- Studsgård, Anders, ref. (1965): *Kirkens Ja og Nej: Nyborg-mødet 19.-20. april 1965*. Lyngby. Flemming Kofod-Svendsens privatarkiv.
- Søe, N.H. (1965): *Dansk teologi siden 1900*. København: G.E.C. Gad.
- Utnem, Erling (1968): *Bibeltroskab i dag*. København: Frimodt.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1960): *KFS. Studenterarbejdet på bibelsk grund*. Upubliceret. Kristeligt Forbund for Studerendes arkiv æske 001.

- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1963): *“Fundamentalismen” og Guds ord*. Upubliceret. Kristeligt Forbund for Studerendes arkiv æske 002. Blev under titlen: *“Fundamentalismen – kætteri eller ortodoksi* publiceret i *Budskabet* nr. 5 (1967).
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1974): *“Guds faste grundvold står urokket”* i: *Guds ord er levende*, redigeret af Niels Ove Rasmussen Vigilius, 46-72. København: Dansk Bibel-Institut.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1978): *Kristendomskundskab eller kristendomskritik. Den historisk-kritisk metode – kritisk belyst*. København: Dansk Bibel-Institut.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1979): *Bibelens syn på sig selv*. København: Dansk Bibel-Institut.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1981): *Vejene mellem afvejene*. København: Dansk Bibel-Institut.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1984): *“Teologi ud fra troens forudsætninger” og “Dogmatik”* i: *Hvad er teologi – om at læse teologi*, redigeret af Børge Haahr Andersen et al., 22-37 og 57-69. København: Dansk Bibel-Institut.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1991): *Hvad er vort budskab?* København: Dansk Bibel-Institut.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (1997): *“Bibelens syn på sig selv”* i: *Skrift og åbenbaring*, redigeret af H. Bartholdy et al., 36-49. København: Credo.
- Vigilius, Niels Ove Rasmussen (2002): *Postmodernismens udfordringer og den kristne tro*. København: Nemalah.
- Wisløff, Carl Fr. (1946): *Jeg vet på hvem jeg tror*. Bergen: Lunde.
- Wisløff (1966): *Guds ord står fast*. Gjøvik: Lutherstiftelsen.

Forfatter

Flemming Kofod-Svendsen
Krogebjerg 24
2720 Vanløse
kofodsvendsen@gmail.com

Artiklen er blevet godkendt ved en redaktionsuafhængig fagfælle-vurdering